

Jaktledarens grundkunskaper

Jaktledning

Jaktledarens grundkunskaper

Jaktledning

© Sami Tossavainen & Ohto Salo, Finlands viltcentral 2015

Förord

Jaktledarens grundkunskaper är ett utbildningsmaterial med målsättningen att underlätta jaktledarens arbete. Jaktledaren har en mycket ansvarsfull uppgift som kräver insikter i bland annat juridik, biologi och ledarskap. Det här materialet ger information om några av de grundläggande frågorna.

Utbildningsmaterialet omfattar en beskrivning av organisationen och de olika faserna knutna till skötseln av ett älgbestånd, de olika uppgifterna rörande säkerhet och ordergivning under älgjakt, samt en beskrivning av mekanismerna som styr en älgstams utveckling. Materialet är uppdelat i tre delar:

- *Beståndsvårdssystemet*
- *Jaktledning*
- *Älgens biologi*

Jaktledarens grundkunskaper har producerats av projektet Utvecklandet av hjortdjurens beståndsvård vid Finlands viltcentral, med finansiering från jord- och skogsbruksministeriet.

Mikael Wikström
Projektchef, Utvecklandet av hjortdjurens beståndsvård
Finlands viltcentral

Sammanfattning

Jaktledningen innebär det konkreta genomförandet av älgjakten ur jaktledarens synvinkel. Den som leder älgjakten har den viktiga uppgiften att sköta om jaktarrangemangen och att det genomförs på ett säkert sätt.

Sällskapsjakt avviker från den mest ursprungliga formen av finländsk jakt, i vilken endast jägaren och hunden deltar. Under den relativt korta perioden av organiserad älgjakt har den på många ställen utvecklats i olika riktningar. Trots de förändringar som har skett, till exempel genom den tekniska utvecklingen, är jaktledaren fortfarande en nödvändig stöttepelare i den finländska älgjakten.

Jaktledarens lagstadgade skyldigheter har i någon mån förändrats genom åren, men den huvudsakliga och viktigaste uppgiften är den samma.

Innehåll

1 Jaktledaren

2 Säkerhet

2.1 Hantering och transport av vapen

2.2 Klädsel

2.3 Jakt på och invid vägar

2.4 Jakt i närheten av bebyggelse

2.5 Varningsmärken

2.6 Alkohol

3 Planering av själva jakten

3.1 Drevjakt

3.2 Jakt med hund

3.3 Vaktjakt

4 När jakten startar

4.1 Efter skottet

4.2 Bytesmeddelanden, observationer och övrigt ”pappersarbete”

4.3 Beskattningen av älgstammarna ur jaktledarens synvinkel

1 Jaktledaren

Enligt 28 § i jaktlagen ska den som erhållit licens för jakt på hjortdjur utse en jaktledare. För att försäkringsskyddet ska gälla måste jaktledaren ha erlagt jaktvårdsavgift.

Den som deltar i jakten är skyldig att iaktta de anvisningar som jaktledaren har gett. Jaktledaren kan förbjuda en person som inte iakttar givna order att delta i jakten. Man bör komma ihåg att jaktledaren inte kan avvika från älgjaksregler som sällskapet eller föreningen har avtalat om till exempel på föreningens möte. Det rekommenderas att älgjaktssällskapet tillsammans upprättar spelreglerna för älgjakten, vilka fastställs på föreningens möte, och jaktledaren verkar och leder jakten inom ramen för dessa regler. Reglerna kan inte strida mot ikraftvarande jakt- och föreningslagstiftning.

Jaktledaren känner sitt eget jaktsällskap och medlemmarnas förmågor och kunnande, och kan ta dessa faktorer i beaktande vid planeringen av jakten. Jaktledaren behöver inte leda sitt jaktsällskap med militärisk disciplin, utan ledningen av det egna sällskapet fungerar bäst genom ett kamratligt ledarskap som karakteriseras av humor och god sammanhållning. Man bör komma ihåg att alla inte är lämpliga för uppgiften som jaktledare, varför valet måste grunda sig på frivillighet och även ha det övriga jaktsällskapets stöd.

2 Säkerhet

Jaktledarens främsta uppgift är att sköta om att jakten är säker. Vid planeringen av jakten bör man observera att älgjakten inte får förorsaka fara eller farosituationer för personer eller egendom.

Tack vare jaktledarna sker det ytterst få jaktolyckor i den finländska hjortdjursjakten. I huvudsak undviks olyckor då hela jaktsällskapet följer jaktledarens anvisningar, vilka för sin del grundar sig på lagar, förordningar och på användningen av sunt förnuft.

2.1 Hantering och transport av vapen

En säker vapenhantering hör till varje jägares grundläggande färdigheter. Trots att den är under kontroll kan dess betydelse inte nog betonas i sällskapsjakten.

Utgångspunkten är att vapnets slutstycke hålls öppet utanför jaktsituationer, till exempel under pauser och

då bytet bärgas. I fordon hålls vapnen oladdade och i fodral. Det rekommenderas att vapnen transporteras med tomma magasin eller löstagna kassetter, även om det inte krävs enligt lag.

Vapnet bör laddas först på passet. Vid jakt med älghund kan vapnet laddas när man enligt överenskommelse börjar smyga mot hundskallet. Man kan komma överens om att hundföraren kan ladda sitt vapen när han går ut i terrängen med hunden.

Det rekommenderas att vapnet transporteras med löstaget magasin. Att fästa magasinet tar inte många sekunder.

2.2 Klädsel

Jaktledaren bör försäkra sig om att alla medlemmar i jaktsällskapet har ändamålsenlig klädsel. Enligt 22 § i jaktförordningen ska, vid jakt på övriga hjortdjur än rådjur, de som deltar i jakten använda orangeröd eller orange huvudbonad och klädesplagg som täcker överkroppen. Den orange eller orangeröda färgen ska täcka minst två tredjedelar av den synliga ytan av klädesplagget och huvudbonaden. Undantag beträffande klädseln får inte göras. Förordningen gäller inte jägare som jagar i skydd av en konstruktion. Ett vanligt älgtoorn anses inte vara en sådan konstruktion.

De röda hattarna har bytts ut till orangefärgade hattar, men den traditionella papperskartan fyller fortfarande sin funktion vid sidan av de elektroniska systemen.

2.3 Jakt på och invid vägar

Jakt får inte bedrivas på allmän väg, dvs. på landsväg. En landsväg är en väg som underhålls av vägförvaltningen, och har märkts ut med blå eller grön skyltning. Det är förbjudet att skjuta över en allmän väg och då jägaren eller älgen befinner sig på en sådan väg.

Passen kan placeras utanför vägområdet. Då bör man komma ihåg att jakten inte får äventyra den allmänna säkerheten. Skjutande får inte förorsaka fara för dem som rör sig på vägarna. Skjutriktningarna måste vara bort från vägen, och därtill bör rikschettfaran tas i beaktande. Vid placeringen av eventuella älgstorn bör man beakta skyddsområden enligt landsvägsklassificeringen (20–30 meter utåt från vägens mittlinje), på vilka man inte får uppföra konstruktioner.

På privat väg får man enligt lagen jaga hjortdjur, men jakten får inte förorsaka fara för dem som rör sig på vägen. Säkerhetssynpunkterna måste tas på samma allvar som vid en allmän väg. Man skjuter inte i vägens riktning, om man inte kan försäkra sig om att det inte finns andra trafikanter på vägen.

Vid passet måste man alltid försäkra sig om bakgrunden. Om man inte är fullkomligt säker på att skottet är säkert, följer man älgen med blicken.

2.4 Jakt i närheten av bebyggelse

Ett djur får inte skjutas närmare än 150 meter från en bebodd byggnad utan uttryckligt tillstånd av byggnadens ägare eller innehavare.

2.5 Varningsmärken

Vid jakt invid trafikerade vägar kan man varna övriga trafikanter med varningsmärken. Varningsmärkena bör till form och färg se ut som officiella varningsmärken. Varningsmärkena måste avlägsnas

när situationen har lugnat ner sig, det vill säga när drevet har avslutats eller älgen har fällts, och de lämnas inte kvar invid vägen efter jakttillfället.

Med hjälp av varningsmärkena försöker man förhindra material- och hundskador. Man måste komma ihåg att det är förbjudet att hindra trafiken. Avsikten med varningsmärkena är att främja den allmänna säkerheten och inte att ta vissa skogsbilvägar i besittning enbart för älgjakt.

Modell på varningsmärke som används i älgjakten.

2.6 Alkohol

Kombinationen alkohol och jakt är jämförbar med alkohol och bilkörning. De hör inte ihop. En fällsup efter avslutad jakt är däremot på många orter kultur och kan accepteras. Likaså en öl till korven vid brasan, men den egentliga jaktfesten hålls vid ett senare tillfälle. Berusade personer och vapen hör inte ihop.

3 Planeringen av själva jakten

Till jaktledarens uppgifter hör att planera jaktevenemangen i praktiken. Man kan säga att det inte finns något handlingsätt för det praktiska genomförandet som är det enda rätta. Vid planeringen av jakten måste jaktledaren kunna beakta särdragen i sitt eget område. Rutinerna har ofta etablerats genom åren så att de passar de olika jaktsällskapen. Det finns många olikheter mellan olika jaktsällskap i det praktiska genomförandet av jakten. I allmänhet har de olika handlingsätten både positiva och negativa sidor.

3.1 Klappjakt

Jaktledaren planerar genomförandet av klappjakten efter att ha hört det övriga sällskapet. Drevkarlarna måste känna till passplatserna och hur drevet i praktiken ska genomföras. Om jaktsällskapet är stort och passkedjorna placeras ut på olika ställen före klappjakten, kan jaktledaren utnämna så kallade gruppleddare som ofta fungerar som reservledare.

Allmänt taget måste jaktledaren och dennes ersättare vara på det klara med sitt eget jaktområde och lagstiftningen med anknytning till jakt. Därför är det naturligt att ersättarna fungerar som så kallade gruppleddare, trots att de i övrigt är vanliga medlemmar under jaktdagarna, då den ordinarie jaktledaren är på plats. Varje gruppleddare sköter om sin egen kedja och upplösningen av passen. På så vis fungerar jaktverksamhetens logistik och man undviker uppkomsten av till exempel onödiga trafikstockningar på skogsbilvägar.

Vid klappjakt brukar man ofta använda fasta passpositioner, som antingen är numrerade i terrängen eller för vilka man använder i älgjakten typiska kodnamn, såsom gifttunnorna, snöplogen, tornet i Y-korsningen och så vidare. Fördelen med fasta passplatser är att det är lättare att genomföra en smidig och säker jakt för ledaren, skyttarna och drevkarlarnas del.

Jaktledaren måste känna till de fasta passplatserna på sitt område, såsom att gamla älgstammar är i säkert skick och hur skjutlinjerna löper. Skjutområdet för ett älgstamma som har byggts i en plantering smalnar av genom åren, för att slutligen helt försvinna. Dessutom kan byggnader uppföras i skjutsektorn, varvid användningen av tornet i jaktsyfte inte längre är möjlig.

3.2 Jakt med hund

Vid jakt med hund är rutinerna varierande. Gemensamt är emellertid att jaktledaren även ansvarar för genomförandet av hundjakten. Lottas passen före hunden släpps ut i terrängen eller först då älghunden avger det väntade, rena ståndskallet? Används i jakten, liksom vid drevjakt, fasta passplatser eller bestämmer man alltid passen enligt situationen?

Kontakten mellan jaktledarna och hundförarna är av största betydelse, om jakten sker så att flera hundar är lösa i jaktsällskapets terräng. I det praktiska genomförandet av hundjakten behövs samspel och spelkänsla av jaktledaren, hundförarna och skyttarna

utan hundar. I praktiken kan jaktledaren inte fungera som hundförare i jakten, särskilt om man jagar med flera hundar samtidigt.

Jaktledaren och medlemmarna ser positionsuppgifterna för sällskapets hundar, varvid planeringen av jakten och kommunikationen underlättas. Dessutom blir tiden inte lika lång som om man bara sitter vid brasan och väntar.

Vid hundjakt bör säkerhetssynpunkterna betonas. Vid användning av passplatser som flyttas allt eftersom jakten framskrider, måste passjägarna vara medvetna om var de andra passjägarna befinner sig. Då är det bra att komma ihåg 90-gradersregeln.

Det lönar sig att instruera jaktsällskapets medlemmar att tänka ut älgens möjliga ankomstriktningar och säkra skjutsektorer alltid då man kommer till ett pass. Älgen kan dyka upp överraskande vid passet, och sedan är koncentrationen av förståeliga skäl alltid mera eller mindre störd.

Vid älgjakt med ställande hund måste hundföraren vara medveten om att en passkedja eventuellt förflyttats framför ståndskallet, och man måste alltid komma överens med jaktledaren ifall hundföraren kan smyga på skallet. Till skallet går alltid endast en jägare åt gången, oberoende av om han eller hon är hundförare eller en passjägare som har fått order om att smyga på skallet. Jaktledaren, hundföraren och övriga passjägare måste alltid vara medvetna om alla händelser och handlingsmodeller.

3.3 Vaktjakt

För vaktjakt gäller samma regler som för övrig älgjakt. Jaktledaren och det övriga jaktsällskapet bör ha en tydlig kalender eller anteckningar där det framgår vilka tider vaktjakt är möjlig särskilt kvällstid. Jaktledaren måste känna till vem, var och när vaktjakt på älg pågår. Vaktjaktens resultat måste utan dröjsmål anmälas till jaktledaren.

4 När jakten startar

Höstens första jaktmorgon är ofta väldigt känsloladdad. Älgjakten är för många årets höjdpunkt. Jaktledaren bör emellertid den första morgonen hålla en tillräckligt täckande inledande genomgång. Trots att skogen kallar bör man komma ihåg att jakten pågår i flera dagar och att man hinner ut i skogen ännu samma dag. Det rekommenderas att jaktledaren delar ut skriftliga säkerhetsanvisningar till varje skytt och hundförare, och tydligt berättar hur jakten kommer att genomföras, vilka djur som kan skjutas, vilka förhandsuppgifter om älgstammen som är tillgängliga och hurdana rekommendationer som har getts angående älgjakten.

Jaktledaren har rätt att granska att jaktvårdsavgiften är betald och skjutprovet avklarat. Däremot kan jaktledaren inte kräva uppvisande av tillstånd för innehav av skjutvapen. Var och en ansvarar emellertid själv för att behövliga dokument är i kraft. Jaktledaren bör påminna om och se till att varje deltagare bär sådana kläder som uppfyller bestämmelserna i jaktförordningen.

Jaktledaren känner sitt eget jaktlag, men med eventuella nya medlemmar är det bra att i avslappnad stämning berätta om hur det egna jaktlaget fungerar. Man kan fråga nya medlemmar om deras jaktbakgrund och vid behov ge anvisningar om till exempel skjutövningar. Det här gäller främst unga jägare, men även personer som börjar jaga älg senare i livet och inte nödvändigtvis har erfarenheter av räfflade kulvapen sedan armétiden.

Jaktledaren bör också känna till eventuella förändringar i jaktarrendekontrakt. Det är ytterst viktigt att jaktsällskapet får tillräcklig information om sådana förändringar. Den morgon jakten startar kan jaktledaren visa jaktsällskapet en karta på vilken de områden som inte är arrenderade för älgjakt är tydligt markerade.

De därpå följande jaktmorgnarna måste man inte hålla en lika omfattande inledning, men de saker som är aktuella inför dagens jakt måste gås igenom varje morgon. Jaktledaren kan i det här skedet kommentera den föregående jaktdagens händelser för hela jaktsällskapet. Därtill måste olika frågor om säkerhet tas upp så ofta som möjligt.

På många jaktsällsorks områden finns jaktbegränsningar. Det rekommenderas att varje jägare har någon slags karta där dessa syns. Idag kan de behändigt märkas ut till exempel i smarttelefonens kartprogram.

4.1 Efter skottet

Efter ett skott meddelar skytten jaktledaren enligt överenskomna rutiner om skottsituationen. Vid sällsorks jakt rekommenderas att skytten så fort som möjligt meddelar vad som har hänt. Beroende av jaktens upplägg kan skytten möjligen, efter tillstånd av jaktledaren, gå och kontrollera skottplatsen. Om man har varit i passkedja försäkras sig skytten också om att grannpassen är medvetna om att han eller hon avlägsnar sig från passplatsen. Om allt har gått bra, kan man inleda hanteringen av bytet eller fortsätta jakten enligt överenskomna rutiner.

Under älgjakt förekommer det även ibland att en älg skadskjuts. Då är det alltid jaktledaren som beslutar om fortsatta åtgärder. Utgångspunkten är att älgen alltid blir träffad när man skjuter mot den. Det lönar sig att följa efter en skjutet älg (vid sidan av spåret) högst 200–300 meter. Om älgen inte har påträffats då, bör man låta den lugna ner sig. Under tiden intervjuar jaktledaren skytten och dokumenterar gärna skadskjutningen preliminärt samt beslutar om lämpliga fortsatta åtgärder. Vilka åtgärder är beror bland annat på uppgifterna om den eventuella träffens placering och om älgen har en hund efter sig. En skadad älg lägger sig ofta ner och efter ungefär två timmar kan man söka upp den med eftersökshund och avliva den.

Rikligt med blod i snön lovar gott. I det här fallet behövdes inget eftersök för älgen hittades död på mindre än hundra meters avstånd från skottplatsen.

Om det skadskjutna djuret förflyttat sig till ett annat jaktområde ska jaktledaren utan dröjsmål anmäla om detta till jakträttsinnehavaren. Jaktledaren måste ha telefonnummer till grannföreningarnas jaktledare. Det är troligt att de har jaktdag samma dag som det egna områdets jaktsällskap, så att jaktledaren kan nå per telefon och jakten på det skadskjutna djuret inledas i gott samförstånd mellan jaktlagen. Att få en skadad älg ut ur skogen går före övriga jakthändelser i viktighetsordning. Först efter att den skadskjutna älgen har avlivats börjar man reda ut till vem älgen hör.

Enligt lagen måste jakträttsinnehavaren meddelas i första hand, vilket också med tanke på jakten efter det skadskjutna djuret är det mest önskvärda och effektiva alternativet. Ett annat alternativ enligt lagen är att ringa till det andra områdets markägare, om jakträttsinnehavaren inte kan nås. Om de ovan nämnda inte kan nås, ska jaktledaren anmäla saken till polisen. I första hand lyckas man alltid avsluta den skadskjutna älgens lidande bäst genom att samarbeta med ett jaktsällskap som bättre känner till terrängen.

4.2 Bytesmeddelanden, observationer och övrigt "pappersarbete"

Jaktledaren behöver inte fylla i bytesmeddelanden eller observationskort själv, men i praktiken torde det ändå vara det enklaste och smidigaste sättet, eftersom jaktledaren i vilket fall som helst ska kontrollera och underteckna dem. Det lönar sig att fylla i älgobservationskortet elektroniskt och bevara en pappersversion i föreningens eller jaktsällskapets eget arkiv. Det elektroniska älgobservationssystemet förmedlar forskningsuppgiften vidare enligt den tidtabell som krävs i dag. Framöver görs observationer och bytesmeddelanden elektroniskt i en och samma

tjänst, varvid verksamheten blir tydligare och de områdesvisa älguppgifterna snabbare och enklare blir tillgängliga för alla. Om en älg som har fällts inte duger som människoföda, meddelar jaktledaren detta till jaktlicenshavaren, som ansöker om en ny licens. Förutsättningen för att få en ny licens är att det inte beror på jaktlicenshavarens förfarande att älgen är oduglig som människoföda, t.ex. en tidigare skadskjutna älg.

4.3 Beskattningen av älgstammen ur jaktledarens synvinkel

Jaktledaren har ett stort ansvar för en korrekt beskattning av områdets älgstam, trots att det på individnivå alltid i sista hand är skytten som fattar beslutet vid valet av byte. Att förringa beskattningsplanerna och jaktrekommendationerna bidrar inte till en god skötsel av älgstammen. Rekommendationerna måste beaktas i planeringen av jakten och hela jaktlaget måste informeras om dem. En korrekt beskattning av älgstammen är beroende av jägarnas attityd och dessa attityder kan jaktledaren påverka. Onödiga bestraffningar hör emellertid inte till älgjakten, utan jaktplanen måste kunna genomföras i gott samförstånd mellan jaktledaren och det övriga jaktsällskapet.

Beskattningsplaneringen begränsas emellertid inte till det egna jaktsällskapet och inte heller till exempel till den egna jaktvårdsföreningen, utan jaktledaren måste förstå den större helheten beträffande skötseln av älgstammen. Jaktledarna i de angränsande jaktföreningarna bör innan jakten inleds sammanträda och fundera på gemensamma linjer för beskattningen av älgstammen på sina områden. Jaktledaren måste känna till beskattningsrekommendationerna bättre än jägarna i genomsnitt, och vid behov klara av att för jaktsällskapet motivera sina beslut beträffande vilka djur som ska skjutas.

Beaktandet av föreskrifterna underlättas inte av jaktledarens okunskap om bakgrunderna till rekommendationerna. Om det på området ordnas utbildningsmöten beträffande beskattningsrekommendationerna och skötseln av älgstammen, rekommenderas utan förbehåll att samtliga jaktledare deltar.

Slutligen är det bra att komma ihåg att älgjakten inte får vara allt för allvarlig och inte i något hänseende är en rekreativ form med särskilda privilegier. Jaktledaren bör betona att det i skogen finns rum för både bärplockare, småviltsjägare och älgjägare.

Litteratur

Jaktlagen
Jaktförordningen

Fotografier

Ohto Salo
Sami Tossavainen
Raimo Kaikkonen

Författare

Sami Tossavainen,
Finlands viltcentral
sami.tossavainen@riista.fi

Ohto Salo,
Finlands viltcentral
ohto.salo@riista.fi